

Çevirmenlikle Tanışma Süreci: Çeviri Stajı

Arş. Gör. Dr. Sinem Canım-Alkan

Çeviri stajı konulu bu yazımda kendi staj deneyimimden hatırladıklarım ve İstanbul Üniversitesi İngilizce Mütercim-Tercümanlık Anabilim Dalındaki staj koordinatörlüğü deneyimim ile Staj Değerlendirme dersinde öğrencilerin staj deneyimleri üzerine yaptığım gözlemlerden yola çıkarak çevirmen adayları için yararlı olabileceğini düşündüğüm bilgiler aktarmaya çalışacağım.

Çeviri stajı konusuna geçmeden önce staj kavramı üzerine düşünmekte yarar görüyorum. Türk Dil Kurumu'nun çevrimiçi sözlüğünde yaptığı staj tanımları bize stajın ne olması gerektiği konusunda fikir verebilir. Bu tanımlar şöyle: 1. Herhangi bir meslek edinecek olan kimsenin geçirdiği uygulamalı öğrenme dönemi, 2. Bir kimsenin, meslek bilgisini artırmak için bir kurumun bir veya birçok bölümünde çalışarak geçirdiği dönem (bit.ly/1KqXZBm, 4 Mart 2015). O halde staj yapmak için herhangi mesleğe aday olmanız (çevirmen adaylığı gibi), uygulamalı bir öğrenme döneminden geçmeniz ve bu stajın da sizin mesleğe ilişkin bilgilerinizi artırması gerekir. Ancak bu şartlar yerine geldiği zaman geçirdiğiniz çalışma döneminin tam anlamıyla bir staj dönemi olduğundan söz edebiliriz. Örneğin çeviri stajı yapacağınızı düşündüğünüz bir kurumda sürekli faks çekmek, kuryelik yapmak, çay getirip götürmek, evrak dosyalamak gibi işleri yerine getirmek durumunda kalıyorsanız belki yeni bilgiler ediniyor olabilirsiniz ancak bu bilgilerin gelecekte yapacağınız çevirmenlik mesleği konusunda size yeterli bilgi sağladığını söyleyemeyiz. Bu işler çevirmenlik yaparken de yapacağınız ve sadece çevirmenlik mesleğine özgü olmayan yan işlerdir ve ne yazık ki bu işleri yaparak mesleğin merkezinde ne olup bittiği konusunda bilgi edinmenizi sağlamazlar.

Bir öğrencinin stajla ilgili bir hazırlık sürecine girdiğinde bilmesi gereken kavramlardan ikisi “gönüllü staj” ve “zorunlu staj”dır. Ben bu kavramları çok önemsiyorum çünkü öğrenci bir işyerine staj başvurusunda bulunduğu anda, “Bu staj zorunlu mu yoksa gönüllü mü?” sorusu ona sorulacak ilk sorular arasında yer alıyor. Gönüllü staj, eğitim gördüğünüz program kapsamında zorunlu tutulmayan fakat öğrencinin iş deneyimi kazanmak amacıyla kendi isteğiyle yaptığı stajdır. Adından da anlaşılacağı üzere herhangi bir zorunluluk söz konusu değildir ve gönüllülük esasına dayalıdır. Gönüllü staj konusunda çeviri bölümlerindeki eğitimciler özendirici olabilir, ancak bir zorunluluk getirmezler. Zorunlu staj ise adından da anlaşılacağı üzere zorunludur, isteğe bağlı değildir. Eğer eğitim gördüğünüz çeviri programı zorunlu staj içeriyorsa bu, staj yapmadan o programdan mezun olamayacağınız anlamına gelir. Programdaki bütün dersleri başarıyla tamamlasanız bile diploma almaya hak kazanabilmek için staj yapmanız ve stajla ilgili sorumluluklarınızı yerine getirmeniz gerekir. Örneğin İstanbul Üniversitesi Çeviribilim Bölümü çatısı altındaki tüm Mütercim-Tercümanlık lisans programlarında çeviri stajı zorunludur. Öğrencilerin diploma alabilmeleri için çeviri stajı yapmaları gerekir. Ayrıca zorunlu staj

konusunda diğerk bir önemli nokta da stajyerin staj yaptığı süre boyunca çeviri eğitimi aldığı akademik kurum tarafından sigortalı gösterilmesidir. Bir başka deyişle stajyerin sigorta primlerini yatırma sorumluluğu stajı zorunlu kılan eğitim kurumuna aittir. İ.Ü. Çeviribilim Bölümü örneğinde öğrencilerin sigorta primlerini İ.Ü. Edebiyat Fakültesi ödemektedir.

Tekrar staj tanımına dönerek önemli bir noktanın altını çizmekte fayda görüyorum. TDK tarafından yapılan ikinci tanımda geçen stajın “bir kimsenin meslek bilgisini artırmak için” yapılacağı ifadesine dikkatinizi çekmek isterim. Bir staj yerinin sizin için uygun olup olmadığına karar verirken kendinize sormanız gereken sorulardan biri bu iş yerinin sizin çevirmenlik mesleğine dair bilginizi artırıp artırmayacağıdır. Çünkü amaç belirli bir dönemi herhangi bir iş yerinde doldurmak değil, bu dönem içinde çevirmenlik mesleğine yönelik gerek gözlem yaparak gerekse uygulama yaparak mesleki bilgi edinmektir.

Çevirmenlik mesleğine ilişkin bilgi edinmek için akla gelen ilk adres çeviri işletmeleri olsa da çeviri stajı yapılabilecek iş yerlerini çeviri işletmeleriyle sınırlamak yanlış olur. Çeviri işletmeleri için çeviri faaliyetinin en yoğun gerçekleştiği yer olduğu söylenebilir. Ancak çeviri işletmelerinin yanı sıra çeviri faaliyetinin çeşitli biçimlerde gerçekleştiği her iş yerinde çeviri stajı yapılabilir. Çeviri eserler basan yayınevleri, AB Bakanlığı Çeviri Eşgüdüm Başkanlığı, yabancı uyruklu hastalara hizmet veren hastaneler, gazetelerin dış haberler servisleri, dergiler, televizyon kanalları, haber ajansları, çeşitli kurum ve kuruluşların dış ilişkilerden sorumlu birimleri, reklam şirketleri, hukuk şirketleri, dış ticaret şirketleri, denizcilik şirketleri, yurt dışı eğitim danışmanlığı şirketleri, altyazı ve dublaj şirketleri, çokuluslu şirketler, dokümantasyon şirketleri, bilişim şirketleri, turizm şirketleri, belediyeler ve bunlara bağlı turizm danışma ofisleri, oteller ve yerelleştirme şirketleri verebileceğim örneklerden sadece bir kısmı. Bunların yalnızca birer örnek olduğunu vurgulamak isterim, çevirmen adaylarının staj yapabileceği yerler bunlarla sınırlı değildir. Çevirmen adayının, kültürler arası iletişime aracılık edebileceği her biçimde ve her iş yerinde çeviri stajı yapması mümkündür, önemli olan bu aracı rolü gözlemleyebilmesi ve deneyimleyebilmesidir. Bu noktada, öğrencilerin yaratıcılıklarını kullanmaları ve araştırmacı olmalarının yararlı olduğunu düşünüyorum. Kuşkusuz stajyer kabul eden iş yerleri konusunda bölümlerinden de kendilerine çeşitli duyurular ve yönlendirmeler yapılacaktır. Ancak bu duyurularla yetinmeyerek kendileri de arayışa girebilirler. Örneğin üst sınıfta okuyan arkadaşlarına danışabilirler, forumlarda arama yapabilir ve çeviri öğrencilerinin sosyal medya gruplarındaki yazışmaları takip edebilir ya da bu gruplardaki arkadaşlarına sorabilirler. Yeni staj yeri arayışına girmeleri hem kendileri hem de arkadaşları için yararlı olacaktır. Böylece hem kendileri hem de arkadaşları çevirmenlerin çalışabileceği iş sahasının ne kadar geniş olduğunu görme şansını yakalayacaklar ve kendilerinden sonra staj yapacak arkadaşları için de yeni kapılar aralamış olacaklar. Kısaca ifade etmek gerekirse, çok farklı iş yerlerinde çeviri stajı yapılabilir. Dikkat edilmesi gereken nokta, söz konusu iş yerinin çeviri yapabilecekleri ve çeviri faaliyetlerini gözlemleyebilecekleri bir yer olmasıdır. Çeviri

stajının nerelerde yapılabileceğine değindikten sonra staj yeri arayışında nelere dikkat edilmesinin yararlı olacağına değinmek istiyorum. Bence staj yeri seçiminde dikkatli davranılması ve konunun ciddiye alınması gerekiyor. Staj yapmanın zorunlu tutulduğu durumlarda öğrenciler bazen stajı yapıp atlatılması gereken önemsiz bir iş gibi görebiliyor ve staj yeri seçimine gereken ciddiyetle yaklaşmayabiliyorlar. Oysa bu tutum stajın amaçlarına ulaşmamasına neden olabilir. Staj yeri seçimini ciddiye almak, buna zaman ayırmak, beklentilerini belirlemek ve bu süreçte ihtiyaç duyduğunda bölümdeki staj sorumlularından [staj konusunda öğrencilere rehberlik etmekten sorumlu öğretim eleman(lar)ı] destek almak son derece önemlidir.

Staj yapacak bir iş yeri aramaya başlamadan önce yapılması gereken şey neye ilginiz olduğunu ve beklentilerinizin neler olduğunu belirlemektir. Örneğin eğer yazınsal çeviriye ilgi duyuyor ve stajınız süresince bu alanla ilgili gözlem yapmak, deneyim kazanmak istiyorsanız bir yayınevinde staj yapmanız daha doğru olacaktır. Öz değerlendirmenizi yapın. Staj yapacağınız yerde hangi güçlü yanlarınızı kullanabilirsiniz, kendinizi hangi işleri yapabilecek ya da öğrenebilecek donanımda görüyorsunuz? Örneğin teknoloji dostu bir çevirmen adayı değilseniz ve bu anlamda kendinizi geliştirmeye çok da istekli değilseniz yazılım yerelleştirme alanında çalışan bir işletme sizin için doğru bir tercih olmayabilir. Peki, hangi yanlarınız zayıf ve bu yanlarınızı geliştirmek istiyorsunuz? Bu sorular sizinle ilgili sorular. Bunlara vereceğiniz cevaplar doğrultusunda sizin için uygun olan staj yerini aramaya başlayabilirsiniz.

Staj yeri arayışında daha önce de ifade ettiğim gibi bölümünüzün yaptığı duyuruları değerlendirebilirsiniz, çeviri ile ilgili derneklerin, meslek birliklerinin yaptığı stajyer duyurularını takip edebilirsiniz, bazı iş arama web sitelerinde arama yapabilirsiniz veya zaten bir süredir belirli bir şirkette staj yapmanın planlarını yapıyor olabilirsiniz. Hangi seçenek söz konusu olursa olsun zamanlama konusunda titiz olmanız gerekir. Burada iki türden zamanlamadan söz ediyorum. Bunlardan birincisi bölümünüzün duyurduğu takvime uygun hareket etmektir. Bunun için staj sorumlularının yapacağı bilgilendirmeleri düzenli takip etmekte yarar vardır. Örneğin staj evraklarınızı duyurulan tarihte eksiksiz bir şekilde teslim etmemeniz staj başvurunuzun geçersiz olmasına ve stajınızın daha ileriki bir döneme sarkmasına neden olabilir. İkinci türden zamanlama ile kast ettiğim ise staj yapmayı düşündüğünüz kurum, kuruluş ya da şirketin takvimidir. Staj başvurusu ile ilgili bir tarih belirlenmiş olabilir, bu tarihe kadar başvurunuzu tamamlamadığınız takdirde o iş yerinde staj yapmanız mümkün olmayabilir. Örneğin bazı şirketler ocak-şubat aylarında staj başvurularını tamamlarken bazı şirketler mayıs sonuna kadar başvuru kabul ediyor olabilir, diğer taraftan kimi şirketlerde böyle bir son tarih söz konusu olmayabilir. Bu bilgi o iş yerinin web sitesinde veya duyurularında bir arama yaptıktan sonra bulunamazsa o iş yerinin stajdan veya insan kaynaklarından sorumlu birimi ya da yetkilisi ile iletişim kurarak edinilebilir. Staj konusunda doğru yere karar verme sürecinde dikkate alınması gereken bir diğer nokta ise iş yeriyle ilgili referanstır. Söz konusu iş yerinin saygınlığını sorgulamanız gerekir. Çünkü her stajyer

mezun olduktan sonra yapacağı iş başvurularında kullanacağı özgeçmişine staj deneyimini eklemek ister. Bu deneyimin başarılı işlere imza atan, ilkeli çalışan, güvenilir bir iş yerinde kazanılmış olması kişinin tercih edilebilirliğini artıracaktır. Ayrıca staj yapılacak iş yerinde stajyerin birlikte çalışacağı, ona rehberlik edecek ve ondan sorumlu olacak kişilerin de stajyere değer verecek, özverili, öğretmeye istekli ve iletişime açık kişiler olmaları önemlidir. Bu kişilerin stajın amacı, bir stajyerin üstlenebileceği sorumluluklar ve bir stajyerden beklenmesi gereken iş hacmi konusunda farkındalık sahibi olması ve insancıl bir yaklaşım sergilemesi gerekir. Bu nedenle bence staj başvurusu çevrimiçi ortamda yapılmış olsa bile stajyerin bu iş yerinde staj yapmaya karar vermeden önce iş yerini ziyaret etmesi ve çalışanlarla tanışmasında yarar var.

Staj konusunda ele alınması gereken bir diğer nokta da stajın stajyere sunacağı kazanımlardır. İlk olarak staj, çevirmen adayının edindiği bilgileri profesyonel bir çalışma ortamında pratiğe dökmesine olanak tanır. Çevirmen adayına gerçek bir çalışma ortamında ilgi duyduğu alanla ilgili deneyim kazanmasını, bu alanda çalışmaktan keyif alıp almayacağını gözlem ve uygulama yaparak sorgulamasını sağlar. Örneğin çeviri işletmesinde staj yapan öğrencilerimden bir kısmı masa başında sabahdan akşama kadar çeviri yaparak mesai geçirmenin kendilerine uygun olmadığını, bu nedenle kariyerlerini farklı bir alanda şekillendirmek istediklerine karar verdiler. Öte yandan yaptıkları staj neticesinde aradıklarının tam da bu iş olduğuna karar veren, hatta mezun olduktan sonra da staj yaptıkları iş yerinde çevirmenlik yapan kişiler de tanıyorum, hatta bizzat ben bu süreci yaşadım. Staj yaptığım iş yerinde çalışmaktan keyif alacağıma karar verdiğim ve yöneticiler de benden ve çalışmalarımın memnun kaldıkları için bana mezuniyet sonrası orada çalışmayı teklif ettiler ve akademisyenliğe geçiş yapana kadar bu iş yerinde çevirmenlik yaptım. Çevirmen adayları staj yaptıkları süre içinde yeni bilgiler edinip yeni beceriler geliştirirler. Örneğin kurum kültürü, iletişim kurma biçimi, kurumsal yazışma yapma gibi konularda bilgi edinebilirler. Çeviride kullanılan yazılımları kullanma becerisi geliştirebilirler. Takım çalışması becerilerini uygulamaya koyup bu konuda gelişme kaydedebilirler. Staj aynı zamanda iş dünyasına kendini tanıtmak ve profesyonel bağlantılar geliştirmek için iyi bir fırsattır. Çevirmen adayı mezun olduktan sonra staj yaptığı yerde çalışmayı düşünmüyor olabilir ancak burada geliştirdiği bağlantıları kullanarak kendine uygun bir iş bulabilir.

Yazımı staj yapacak olanlara yararlı olabileceğini düşündüğüm tavsiyelerimle bitirmek istiyorum:

1. Staj yapmayı bir zorunluluk, yap-bitir türünden bir iş olarak görmeyin. Öneminin ve size sağlayacağı faydaların bilincinde olarak ciddiyetle yaklaşın.
2. Staj yeri aramayı son ana bırakmayın, zamanın daralması seçeneklerinizi kısıtlar ve sizi paniğe sevk ederek istemediğiniz veya yeterince araştırmadığınız bir yerde staj yapmanıza neden olabilir.

3. Beklentilerinizi belirleyin ve beklentilerinize uygun bir staj yeri arayın. Staj yeri aramaya gereken zamanı ve emeği harcayın.
4. Unutmayın staj bir öğrenme sürecidir. Staj yerindeki çalışanların sizi bir çalışan değil, öğrenme sürecindeki bir stajyer olarak görmeleri, bunun farkında olarak size yaklaşımları ve sizden beklentilerini bu farkındalıkla belirlemeleri gerekir.
5. Size verilen işleri özenle, zamanında ve belirlenen yönergeye uygun olarak yapın. Bilginizi ve becerilerinizi yaptığınız işe yansıtmaya çalışın.
6. Yeni bilgi ve beceriler kazanmaya açık ve istekli olun. Soru sormaktan korkmayın, ancak soru sorduğunuz kişilerin de yetiştirmeleri gereken işler olduğunu göz ardı etmeyin.
7. İş yerindeki çalışanlarla iletişiminize özen gösterin. Çalışanların birbirleriyle olan iletişimini gözlemleyerek çıkarımlarda bulunun. İletişiminizde uyumlu, ölçülü ve saygılı olun.
8. İş yerini iyi gözlemleyin. Unutmayın staj bir uygulama dönemi olduğu kadar bir gözlem dönemidir ve bu sürede yapacağınız gözlemler mezuniyet sonrası iş yaşantınızda çok işinize yarayacak.
9. Şirketin gizlilik ilkelerine uymaya özen gösterin. Şirket dışına herhangi bir veri ya da evrak çıkarmak istediğinizde mutlaka ilgili kişiden izin isteyin. Bu esnada kendi gizliliğinizi de koruyun. Örneğin iş yerinde kullandığınız bilgisayara kullanıcı şifrelerinizi kaydetmeyin.
10. Staj işlemleri için bölümünüzün belirlediği takvimi, yönergeleri izleyin ve bölüm tarafından yapılan duyuruları takip edin.
11. Bölümünüzdeki stajdan sorumlu öğretim elemanlarının rollerini ve iletişim bilgilerini edinin. Onlarla hangi biçimde (e-posta, telefon, vb.) iletişim kurmanız gerektiğini öğrenin. Varsa staj danışmanlığı için belirlenen ofis saatlerini öğrenin ve yüz yüze görüşmeniz gereken konularda staj sorumlusunu/sorumlularını bu saat aralığında ziyaret edin.
12. Stajınızı tamamladıktan sonra bölümünüze sunmanız gereken ve staj yeriniz tarafından doldurulacak ve/veya imzalanacak resmi evraklar varsa bunlarla ilgili işlemleri stajınız bitmeden veya bitmesinden sonra çok zaman kaybetmeden halledin. Staj yaptığınız yerde sizden sorumlu kişiden veya stajınız esnasında sizi takip eden yetkiliden referans mektubu istemeyi unutmayın.